

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenheek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggelerkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Melijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wansverd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij voornitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

HOUD: Hoofdartikel: Het recht van den oorlog. XIV.
— Uit de Schrift: De verhoogde Christus opent Europa. III.
(Hand. 16:15.) — Kerkelijk Leven: Diagnose. Indrukken
van de Synode. — Even parkeren: Wij gaan weer spreken.
— Acta van de Classis Neder-Veluwe 1592—1620. XV. —
Muzikale Kroniek: „Petrus Datheens Psalmen Davids”.
VIII. — Perschoon. — Gen. Synode der Geref. Kerken.
— Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Het recht van den oorlog.

XIV.

God heeft het leven ordelijk geschapen. Dies kan het niet bestaan, dat de staat, gegeven als hij is in Gods genadige liefde tot Zijn kosmos, in zijn veelalig bestaan onvermijdelijk met zich brengt het ontstaan en voortbestaan van een chaos in het zich onderling verhoudende der staten.

Integendeel is het juist zoo, dat, wanneer de zonden der volkeren de goede orde der staten verstoord hebben, de staat geroepen is deze orde te herstellen en te bewaren. De Schrift eischt de onderwerping aan de staatsmacht ook, wijl het zich stellen tegen deze macht inhoudt een wederstaan der verordening van God. Rom. 13:2. En bij „verordening” is dan te denken aan de handeling van het ordenen.¹⁾ Waar nu vroeger reeds beloofd werd, dat in Rom. 13 ook het gebied der internationale verhoudingen behoort tot het bevoegdheidssterrein der zwaard-dragende overheid²⁾, moet uit deze Schrift verstaan worden, dat de staat een roeping heeft tot het stellen en handhaven van het volkenrecht.

Zoo is het ook gezien door Calvijn, wien Prof. Bohatec wel niet ten onrechte een Pathos der Ordnung, een hartstocht voor de regeling der levensverhoudingen, toedicht.³⁾ Rechtvaardige oorlogen (legitima bella) dienen het herstel der orde.⁴⁾ Zonder orde is ook de vrede een onding.⁵⁾

Wij hebben hier de eenheid der beide wets-tafelen te belijden. De tweede tafel met het gebod der naastenliefde mag niet van de eerste worden losgemaakt. In zekeren zin stelt God ons slechts één eisch, n.l. dat wij Hem zullen liefhebben. De moraal is van de religie niet los te maken.

Dus mogen wij niet haken naar den volken-vrede zonder volken-recht. „Ontwapening kan er pas dan komen, wanneer men scherp vooropstelt, dat het recht heilig is; dat er volkenrecht is.”⁶⁾ „De „eenwige vrede” kan niet het „hoogste goed” zijn der internationale politiek.”⁷⁾ Er is „eene ware, maar ook eene valsche, onechte, nagemaakte liefde. En evenzoo is er een goede vrede, dien wij zooveel mogelijk met alle menschen zoeken en onderhouden moeten; maar er is ook een valsche, zondige vrede, die te breken is. Als wij met de leugen en de ongerechtigheid, uit toegevendheid, om des lieven vredes wil, een verdrag sluiten of haar stil laten begaan, dan is dat een karakterloos bedrijf, een verraad aan de waarheid en de deugd. Tegenover zulk een valschen vrede, verg. Jer. 6:14, stelde Jezus het woord, dat Hij gekomen was om vuur op de aarde te werpen, Luk. 12:49. Er zijn machten in deze wereld, met welke wij nooit op voet van vrede leven mogen; en er zijn waarheden en rechten, geestelijke goederen en onzienlijke schatten, voor welke wij alles moeten over hebben, vrede, rust, eer en goeden naam, tot zelfs de liefde van ons gezin en ons leven toe. Zoo ernstig en gecompliceerd kunnen de verhoudingen in deze onbegrijpelijke wereld zijn, dat de liefde zelf ons tot het breken van den vrede en het aanden van den strijd verplicht kan.”⁸⁾

De praktische ordening nu der volkeren-samenleving heeft eeuwenlang de ernstige staatslieden en juristen beziggehouden. De groote moeilijkheid is de ontdekking der werkelijke orde dezer samenleving. En dan komen daarbij de vragen, die rijzen bij elke poging, de volken-orde te omschrijven in volken-recht en om dit volkenrecht, eenmaal gepositieerd, te sanctioneeren.

Dit alles zou nog moeilijk genoeg zijn op zichzelf; maar de last dergenen, die zich ambtshalve met deze problemen moeten bezighouden, wordt nog zooveel te zwaarder door de omstandigheid, dat de ingrijpende meningsverschillen onder de staatsjuristen over den aard en het karakter van het recht in het algemeen, bij deze materie zich doen gelden.⁹⁾

Een gevolg hiervan is weer, dat het positieve volkenrecht in vele opzichten met de Schrift in strijd is¹⁰⁾ en dat de liefde tot dit volkenrecht menigmaal uit een onzuivere bron vloeit.

Nergens zoozeer als in het Volkenrecht blijkt, hoe men de rechtsorde principieel volmaakt ondermijnt, wanneer men de souveriniteit Gods loochent. In het nationale recht kan men nog met een zekeren schijn van mogelijkheid een andere geldingsbron voor het recht zoeken, omdat daar nog althans een zeker concreet gezagscentrum valt te constateeren. Hetzij men als zodanig neemt den vorst, den staat, het volk, de wet of den wetgever, dit alles is althans iets grijpbaars en voorstelbaars, al is het natuurlijk ook hier niet meer dan valsche schijn, en komt wat men in werkelijkheid doet, altijd weer neer op de vruchteloze poging, om het recht uit de macht af te leiden. Tegen alleen mogelijk is bij belijden van den grondslag van alle recht en macht als gelegen in God zelf, omdat alleen bij Hem recht en macht in wezen één zijn, en elkander volkomen dekken. Maar wat in het nationale recht dan nog schijnbaar zekere kracht van betoog heeft, vervalt geheel in het Volkenrecht, omdat er boven de macht der enkele staten op aarde geen hooger macht meer is. Meestal zoekt men dan ook den geldingsgrond van het volkenrecht maar kortweg in den machtswil der staten zelf. Maar men stuit dan op zulke enorme moeilijkheden, dat er steeds meer stemmen opgaan, om den grond te zoeken in de „Volkenrechtsorde” of een „wereldbewustzijn” of een veronderstelde „grondnorm”, waaruit alle recht is af te leiden, of andere dergelijke constructies, bij gebreke van een van eigen zelfstandige macht voorziene staten-gemeenschap, die over de leden desnoods tegen hun wil gezag kan uitoefenen. Maar ook deze pogingen zijn tot mislukking vooraf gedomd. De volkenrechtsorde is alleen te verklaren, wanneer men haar grondvest in de ordinantie van den levenden God. Het mag een geluk worden genoemd, dat nog heel de belijdende christenheid, zoowel van Rooms-katholieken als van Protestantschen huize, en de geheele Mohammedaansche wereld in een persoonlijk God als bron van alle recht gelooft, en het onberedeneerd rechtsbesef der menschen aldus heel wat vaster verankerd ligt dan de theorieën van tal van ongeloovige volkenrecht-geleerden.¹¹⁾

Is er echter al geen reden tot vertwijfeling aan de mogelijkheid van een volken-recht, dat neerslag is van de door God gestelde volken-orde, voor optimisme in dit opzicht ontbreekt ook elke redelijke grond.

Het optimisme mag zich ook niet sterken in den algemeen wordenden afkeer van het positivisme in de rechtswetenschap, en in den daarmee gepaard gaanden roep om terugkeer tot het natuurrecht. Dat de zoekers naar een juist volkenrecht zich in dien roep verblijden is te verstaan, omdat „zij weer wees op de noodzakelijkheid terug te keeren tot de leer, dat boven de overheid in het nationale recht en boven de staten in het Volkenrecht onafhankelijk van hun wil er algemeene rechtsbeginselen zijn, die hen binden.”¹²⁾

Evenzeer is het verheugend in de waardeering voor het natuurrecht, dat het ingaat tegen „het misverstand van hen, die in positivistische lijn meenen, dat alles wat in den subjectieven vorm van een rechtsbron ingaat (wet, contract, etc. etc.) reeds daardoor tot stellig recht zou zijn gestempeld.”¹³⁾

Maar het begrip natuurrecht zegt op zichzelf te weinig, dan dat men er iets aan heeft zonder nadere omschrijving. „Het „Natuurrecht” is een complex van onderling zeer uiteenlopende rechtsbeschouwingen, die een tijdvak van meer dan 2000 jaren overspannen.”¹⁴⁾

In zoover is hier wel winst, dat de sympathie voor het natuurrecht op zoek doet gaan naar de door God gestelde levensorde. Indien deze maar erkend wordt, en niet de autonome mensch met zijn subjectief individueel verstand (of met een conglomerat van inzichten, die een even subjectieve algemeene opinie vormen) uit zichzelf die rechtsbeginselen gaat construeeren.

Onze wel zeer gebrekkige sight-seeing van het volkenrecht voert tot een dubbele conclusie.

Aan den eenen kant brengt het inzicht in het nog zoo primitieve (in den zin van: op de ontwikkeling van de verhoudingen in de huidige volken-samenleving uiterst onvoldoende ingestelde) volkenrecht ons tot de gedachte, dat geen politie-leger nog de plaats kan innemen van het tot nog toe gebruikelijke militaire apparaat. Zoolang er geen ontwikkeld volkenrecht is, is de taak van een internationale politiemacht niet aan te geven. En politie zonder justitie is, ook al heeft ze de beste bedoelingen, onverdragelijk.

Feitelijk heeft deze gedachte een rechtstreek-sche steun in het verloop der dingen in den Volkenbond. Haar gebrekkige manoeuvres zijn mede een gevolg van het stadium der ontwikkeling van het volkenrecht. Dit in rekening brengen der feitelijkheid kan slechts in den mond van utopisten een verwijtenden klank hebben. Onze menschen hebben toch nimmer een on-werkelijk vertrouwen in den Bond gekoesterd? Ze behooren toch niet tot hen, die Dr Colijn op den jongsten Volkenbondsdag genoemd heeft de gevaarlijke vrienden van den Bond, die, nu de zichtbare ontgoocheling hunner visioenen kwam, licht ten prooi vallen aan de oorblazingen van hen, die met zekere emphase zeggen: „I told you so”, „Heb ik het niet gezegd”? Deze gevaarlijke vrienden, zoo zei de spreker geestig en scherp, wilden het kind reeds een marathon-race doen opvoeren, voordat het nog loopen buiten de kinderbox geleerd had.¹⁵⁾

Maar aan den anderen kant rijst de onafwijsbare vraag, of bij dezen stand van zaken op volken-rechtsgebied inderdaad een oorlog tot rechtshandhaving mogelijk is. Het is Prof. Anema toe te stemmen: „Elke oorlog, met uitzondering van den oorlog tot onmiddellijk-noodzakelijk zelfverweer of tot rechtelijke executie, is een onrechtmatige daad tegen de internationale rechtsorde”¹⁶⁾ en toch kan men vragen, of dergelijke rechtelijke executie bij het huidige ontwikkelingspeil mogelijk is; denkbaar is. Temeer, nu de Volkenbond zijn algemeen karakter al meer inboet, en hij den toestand van anarchie tusschen de staten soms meer tot uitdrukking brengt¹⁷⁾ dan beheerscht.

We staan dus in de ontzaglijk zware concrete situatie, dat onrechtmatig geweld in laatste instantie slechts kan worden geweerd door de sterke hand; door oorlogsdreiging en oorlogvoering. Er moet richting gegeven worden aan de ontwikkeling van het volkenrecht. Daartoe is „geestelijke” macht alleen ontoereikend; de ambtelijke zwaarmacht der overheid kan hier een roeping hebben. Wat als recht erkend wordt kan de sanctie desnoods niet ontberen. Maar het zwaardgebruik zegt op zichzelf niets. „De punt der ba-